

Pukovnik
mr PETAR TRBOVIĆ

Iznenadenje pri upotrebi vazdušnog desanta

Danas su vazdušni desanti postali jedan od veoma značajnih oblika napadnih borbenih dejstava. Savremene armije, posebno armije velikih sila, raspolažu brojnim jedinicama namenjenim i osposobljenim za upotrebu u vazdušnim desantima. Te jedinice su naoružane i opremljene najsavremenijim sredstvima ratne tehnike. S obzirom na brojnost i jačinu tih jedinica, njihovu udarnu snagu i pokretljivost realno je očekivati da će se vazdušni desanti masovno upotrebljavati u eventualnoj agresiji na našu zemlju. Stoga je pravovremeno organizovanje protivdesantne borbe jedan od bitnih uslova da se spreči iznenadenje od upotrebe vazdušnih desanata i da se u borbi protiv njih postigne očekivani uspeh. Pored toga, neophodno je sagledavanje i poznavanje svih mogućnosti koje bi agresor nastojao da iskoristi da bi postigao iznenadenje pri upotrebi vazdušnog desanta. U ovom radu se, upravo želi ukazati na te mogućnosti i inicirati rasprava o ovom značajnom teorijskom i praktičnom pitanju naše ratne veštine.

Iznenadenje po vremenu upotrebe vazdušnog desanta

Može se opravdano pretpostaviti da agresija može otpočeti upotrebom više taktičkih vazdušnih desanata, operativnog vazdušnog desanta (ili više njih), pa i strategijskog vazdušnog desanta. Borba

protiv vazdušnog desanta može otpočeti u uslovima nepotpuno izvršene mobilizacije dela oružanih snaga i u uslovima prelaska struktura društva na rad u ratnim uslovima. To znatno otežava izvođenje borbenih i drugih dejstava jer se jednovremeno vrši mobilizacija i vodi protivdesantna borba.

Iskustva iz nekih lokalnih ratova i, posebno, vojnih intervencija ukazuju na to da će agresor upotrebom vazdušnih desanata težiti da zauzme aerodrome i objekte na njima, stvori osnovicu i omogućí, prevoženjem, narastanje snaga radi preduzimanja dejstava širih razmera. Na taj način, pokušaće da spreči uredno izvršenje mobilizacije i formiranje ratnih jedinica, vezaće za sebe snage koje vode borbu protiv vazdušnog desanta, posešće određene prelaze na vodenim preprekama i saobraćajne čvorove i držaće ih do pristizanja snaga sa fronta (ili sa mora, ako se radi o pomorskodesantnoj operaciji).

Radi postizanja iznenađenja agresor može izvršiti tajnu koncentraciju vazdušnodesantnih (i drugih) jedinica na sopstvenoj državnoj ili nekoj drugoj teritoriji (članice vojno-političkog bloka), što nije teško obezbediti, posebno ako se ima u vidu povećan taktički radijus savremene transportne avijacije i geostrategijski položaj naše zemlje. Svakako da bi agresor pre upotrebe vazdušnog desanta preduzeo izviđačku (obaveštajnu) delatnost korišćenjem specijalnih snaga, agenture, satelita, elektronskih sredstava i dr., a računaoće, sigurno, i na podatke koje je prikupio u mirnodopskom periodu.

Neposredno pre poletanja vazdušnodesantnih snaga, agresor će, iznenadnim i snažnim dejstvima lovačko-bombarderske i bombarderske avijacije i uz upotrebu elektronskih sredstava, težiti da neutrališe elemente sistema protivvazdušne odbrane u koridoru leta i šire, a posebno na vazdušnodesantnim prostorijama.

Upotreba vazdušnih desanata u toku borbenih dejstava (ratnih dejstava) manje će biti iznenadna, što će usloviti i manje negativnih posledica po naše snage. Agresor će težiti da postigne iznenađenje upotrebom vazdušnih desanata u neočekivano vreme u odnosu na tok napadnih operacija (bojeva), u nepovoljnim meteorološkim uslovima, pa i noću.

Međutim, upotreba vazdušnih desanata noću pretpostavlja određene rizike, a i slabosti. I pored posedovanja moderne opreme za navigaciju, moguća su skretanja transportne avijacije sa određene marš-rute leta, što ima za posledicu neprecizno spuštanje delova vazdušnog desanta. Time se povećava rasturanje padobranaca i tehnike (koja se desantira sa višekupolnim padobranskim ili raketnim sistemom). Noću je potrebno duže vreme za sređivanje desantnih snaga

i njihovo dovođenje u stanje pune borbene gotovosti. Let helikoptera noću, na malim visinama, veoma je rizičan, posebno ako se ima u vidu njihov povećan broj u helikopterskim jedinicama ili u sastavu drugih vazdušnodesantnih jedinica. Budući da je preciznost pri gađanju noću manja, to je i smanjena efikasnost dejstava lovačko-bombarderske avijacije i drugih sredstava za podršku i zaštitu vazdušnog desanta.

U odnosu na tok napadnih borbenih dejstava agresora, kada ratna dejstva već traju, vazdušni desant se može upotrebiti: (1) u početku napada, (2) u toku izvođenja borbenih dejstava snaga prvog borbenog ešelona i (3) u toku borbenih dejstava drugog ešelona.

Ako napadna dejstva počnu neočekivano, iznenada upotrebljeni vazdušni desant može postići veći stepen iznenađenja jer se može očekivati da sve snage za protivdesantnu borbu nisu završile sve radnje i postupke u pripremama za borbu protiv vazdušnog desanta (dovođenje i raspoređivanje u određene rejone, organizacija sadejstva, organizacija vatreneog sistema i sl.).

Međutim, mislim da najveći stepen iznenađenja agresor može postići ako vazdušni desant upotrebi u završnoj fazi izvršenja bližeg zadatka, pri uvođenju drugog ešelona ili kada je taj ešelon već uveden. U tim uslovima, iznenađenje će biti veće ako se snage branioca »opuste«, računajući na manju verovatnoću upotrebe vazdušnog desanta ili ako je deo snaga određenih za protivdesantnu borbu već upotrebljen za izvršenje nekog drugog zadatka. Takođe treba imati u vidu i to da napadač može, upotrebom vazdušnog desanta, rezervi, nuklearnog i hemijskog oružja, avijacije i dr., brzo (uslovno rečeno) preneti težište borbenih dejstava na drugi pravac.

Iznenađenje po cilju upotrebe vazdušnog desanta

Vazdušni desanti se, najčešće, upotrebljavaju u napadnim borbenim dejstvima radi povećanja tempa napada snaga koje dejstvuju sa fronta, sa kojima se ostvaruje sadejstvo. Upotreba vazdušnog desanta pri izvođenju odbrambenih borbenih dejstava vrlo je retka i u teoriji se spominje kao mogućnost. Zato se može tvrditi da bi agresor postigao veće iznenađenje ako bi upotrebio vazdušni desant u svojim odbrambenim dejstvima. Mislim, da za to ima više razloga. Agresor bi težio da spusti vazdušni desant na jakе zemljišne objekte ili čvorove komunikacija kako bi sprečio ili odložio za određeno vreme dovođenje, odnosno pokret drugih ešelona (rezervi) i ostalih naših snaga (podrške, pozadine i dr.); da napadom na komandna mesta i centre

veze i pozadinske jedinice i ustanove dezorganizuje rukovođenje i komandovanje i pozadinsko obezbeđenje; da napadom na aerodrome i helidrome spreči, odnosno onemogući vazduhoplovnu podršku naših snaga koje izvode napadnu operaciju; da iznenadnim napadom na jedinice podrške, koje su raspoređene na većim dubinama (AAG, ARG, KAG i dr.) nanese gubitke i spreči (trajno ili za određeno vreme) podršku naših snaga na frontu. Sem toga, postoji mogućnost da agresor vazdušni desant upotrebi pozadi naših snaga, koje su u zahvatu fronta, istovremeno sa izvršenjem protivudara, radi njihovog odsecanja, okruženja i uništenja.

Na osnovu prethodnog razmatranja može se zaključiti da postoji mogućnost da agresor upotrebi vazdušni desant i u odbrambenim dejstvima radi preuzimanja inicijative, slamanja napada naših snaga ili olakšavanja odbrane u celini ili u pojedinim zonama. Zato, i u napadnim dejstvima treba preduzimati sve mere za protivdesantnu borbu i određivati za to posebne snage kako bi se što više smanjila mogućnost iznenađenja.

Iznenađenje po jačini upotrebljenih snaga u vazdušnom desantu

Još u mirnodopskom periodu procenjuju se vazdušnodesantne prostorije i snage koje se mogu na njima upotrebiti. Na osnovu tih procena predviđaju se i snage za protivdesantnu borbu. Međutim, može se desiti da agresor na određenoj prostoriji upotrebi jače snage nego što je to procenjeno. Tada treba snage za protivdesantnu borbu pojačavati drugim (novim) snagama. Kada su snage određene za protivdesantnu borbu nedovoljne da razbiju ili unište vazdušni desant mora im se drukčije postaviti početni cilj dejstva, a za razvijanje i uništenje vazdušnog desanta moraju se angažovati potrebne, jače snage.

Agresor može tražiti da naknadnim desantiranjem novih snaga pojačava ranije spuštene snage koje ne postižu uspeh. To će zahtevati angažovanje novih snaga za protivdesantnu borbu, pa i na račun dejstava na nekom drugom pravcu.

Pored toga, treba računati i na mogućnost upotrebe specijalnih vazdušnodesantnih snaga u široj zoni na kojoj se priprema ili izvodi protivdesantna borba, a posebno na pravcima koji sa fronta izvode ka njoj. To traži dopunsko (ali uvek plansko) angažovanje novih snaga ili njihovo pregrupisanje.

Iznenadenje po mestu upotrebe vazdušnog desanta

Iznenadenje se, u ovom smislu, može postići manje očekivanom upotrebom vazdušnog desanta tamo gde nije potpuno (kompleksno) organizovana protivdesantna borba. S toga se može očekivati, pre ili kasnije, usmeravanje ili prenošenje težišta borbenih dejstava agresora na taj pravac. Takođe, treba imati u vidu i to da će agresor, u nekim situacijama, spuštati vazdušni desant i na pravcu dejstva pomoćnih snaga, ako proceni da na tom pravcu može postići uspeh.

Spuštanjem vazdušnog desanta na neočekivane (ili manje verovatne) prostorije i prenošenjem daljih dejstava snaga kopnene vojske prema njima, postiže se veće iznenadenje, a time i veći rezultati. Ako nema naših snaga koje mogu brzo intervenisati vazdušni desant će se srediti, a naknadno angažovanje jačih snaga protiv takvog desanta zahteva vreme, a posledica su, obično, povećani gubici. Tada borbena dejstva protiv vazdušnog desanta traju duže, a realizacija konačnog cilja operacije (boja) nije sigurna.

Mogućnost postizanja ovakvog iznenadenja ne mora se tražiti u greškama komandi i štabova pri proceni agresora, jer na našem ratištu postoje brojne prostorije pogodne za upotrebu vazdušnih desanata.

Iznenadenje načinom desantiranja vazdušnodesantnih snaga

Pod načinom desantiranja podrazumeva se, pre svega, način spuštanja vazdušnog desanta (padobranski, helikopterski ili kombinovani), način ešeloniranja vazdušnog desanta na desantne ešelone i talase¹ i njegovo strukturiranje na (1) grupu za izviđanje i obeležavanje, (2) grupu za navođenje transportne avijacije (helikoptera, posebno noću), (3) prvi jurišni talas — ešelon, (4) ostali talasi — ešeloni i (5) pozadinski ešelon.

Imajući u vidu različite načine desantiranja, agresor bi mogao pokušati da, u određenoj situaciji, postigne iznenadenje: (1) iznenadnim spuštanjem kombinovanog vazdušnog desanta (prvo padobranskog a zatim helikopterskog i obratno) na određenu prostoriju, uz snažniju podršku avijacije, naoružanih helikoptera (borbenih heli-

¹ Talas je niža kategorija od ešelona. Odnosi se na desantiranje snaga jačine do bataljona, bez vremenskih intervala. Desantni ešelon je jedinica ranga bataljona i viša, koja se desantira u jednom ili više desantnih talasa.

koptera), nuklearnog i hemijskog oružja; (2) da glavne snage, predviđene za vazdušni desant, desantira u jednom desantnom ešelonu (nekoliko talasa) i tako ostvari početnu silinu udara; (3) da glavne snage vazdušnog desanta spušta direktno na objekte dejstva; (4) da pri upotrebi helikopterskog (kombinovanog) desanta primeni »konturni« let helikoptera (»tik uz zemlju«), u više kolona, bez dubljeg ešeloniranja i bez prethodnog neutralisanja sistema PVO protivnika (što je rizično).

Zato, pri proceni agresora treba računati da on neće dejstvovati po »šablonima« već da će u svakoj novoj situaciji drugačije (neuobičajeno-nepredviđeno) postupati.

Mogućnost primene ratnog lukavstva demonstrativnih dejstava

Radi postizanja iznenađenja u borbenim i drugim dejstvima agresor će nastojati da koristi ratno lukavstvo. Pri upotrebi vazdušnog desanta ratno lukavstvo biće raznovrsno, a svestrano će ga planirati i sprovoditi sve jedinice i komande. Cilj će im biti jedinstven — postizanje iznenađenja. Posebno je značajno sledeće: (1) uporedo sa zaštitom tajnosti sopstvenih namera, agresor će korišćenjem specijalnih snaga, agenture, psihološko-propagandnog delovanja, težiti da protivnika navede na pogrešne procene i upotrebu snaga za protivdesantnu borbu; (2) neposredno pre upotrebe vazdušnog desanta mogući su lažni naleti izviđačke avijacije nad nekim drugim prostorijama, radi obmane o rejonu desantiranja; (3) agresor može lovačko-bombarderskom avijacijom izvršiti lažnu »odradu« (vatrenu) druge prostorije, na nju baciti deo snaga za navođenje i obeležavanje, a vazdušni desant navesti pomoću senzora, nekih drugih snaga, ranije ubačenih (ili »dekonzervisanih« snaga unutrašnjeg neprijatelja), ili primenom instrumentalnog leta transportne avijacije; (4) upotreba lažnog vazdušnog desanta u određenim rejonima radi obmanjivanja i prikriivanja rejona desantiranja i dejstva glavnih snaga. Ovakva demonstracija se izvodi bacanjem lutki iz aviona. Rastojanje između rejona upotrebe stvarnog i lažnog vazdušnog desanta može biti različito, ali je najčešće oko 20—40 km. Moguće je, takođe, izbacivanje posebnih naprava iz helikoptera (aviona) koje imitiraju vatreno dejstvo; (5) u određenoj situaciji agresor može druge desantne ešelone ili rezerve desantirati na druge prostorije, posebno ako proceni da su glavne snage za protivdesantnu borbu angažovane u borbi protiv desantnih snaga koji su spuštene u prvom ešelonu.

Ovakve i druge postupke agresora treba imati u vidu pri procenama mogućnosti upotrebe vazdušnog desanta i u pripremanju snaga za protivdesantnu borbu. Od dobrih i sveobuhvatnih procena upotrebe vazdušnog desanta umnogome zavisi uspeh u protivdesantnoj borbi.

Iznenadenje upotrebom novog naoružanja i vojne opreme

Trka u naoružavanju i intenzivan tehničko-tehnološki razvoj u oblasti ratne tehnike omogućavaju pojavu novog i usavršavanje već postojećeg naoružanja i vojne opreme. To stvara mogućnost da agresor, u određenoj situaciji, može postići iznenadenje ako upotrebi neko novo sredstvo, posebno oružje, ili ako postojeće neuobičajeno primeni. Neke mogućnosti toga iznenadenja su sledeće: (1) upotreba nuklearnog oružja male i vrlo male snage, neutronske projektila, hemijskog oružja i dr. u fazi »obrade« vazdušnodesantne prostorije i kasnije; (2) korišćenje konvencionalnog oružja veće efikasnosti za uništenje žive sile i sredstava, kao što su: zapaljiva sredstva, kasetne i druge bombe, ubojna sredstva avijacije i naoružanih helikoptera i dr. Upotreba tih sredstava može snagama za protivdesantnu borbu, posebno ako su u pokretu (otkrivene), naneti veće gubitke nego što se očekivalo. Pored toga, njihovom upotrebom povećava se i efikasnost vazdušnodesantnih snaga. Pri tome se ima u vidu veća preciznost, veći efekti toga oružja i dr.

Stoga je nužno da se prate tendencije razvoja naoružanja i vojne opreme i da se preduzimaju potrebne mere, posebno u obuci (uvežbavanju) jedinica, komandi i štabova za uspešno suprotstavljanje tim sredstvima, a opremanjem jedinica potrebnim sredstvima da se obezbedi njihova zaštita.

Iznenadenje po vrsti i jačini podrške desantnih snaga

Treba očekivati da će snage vazdušnog desanta biti podržane avijacijom, helikopterima i artiljerijsko-raketnim jedinicama kopnene vojske.

Raketne artiljerijske grupe (ARG) agresora dejstvovaće po otkrivenim snagama na vazdušnodesantnoj prostoriji u fazi vatrene pripreme, pa i kasnije. Ciljevi dejstva biće prvenstveno artiljerija,

oklopno-mehanizovane jedinice, snage za protivvazдушnu odbranu i dr. Zavisno od uslova i cilja dejstva, ubojna sredstva mogu biti klasična, nuklearna i hemijska oružja.

U podršci vazdušnog desanta, zavisno od njegove jačine, učestvovala avijacija (lovačko-bombarderska i bombarderska) i naoružani helikopteri. Dosadašnja iskustva iz upotrebe vazdušnih desanata pokazuju da postoje određena »načela« u pogledu jačine ovih snaga. Međutim, agresor može postići iznenađenje ako bitno »izmeni« ta načela o jačini vazduhoplovne podrške, pa vazdušni desant podrži sa jačim snagama, ili većim naprezanjem avijacije u određeno vreme — u odlučujućim fazama borbenih dejstava.

Zato, »šablone« o vrsti i jačini podrške vazdušnodesantnih snaga treba kritički sagledavati, analizirati i tražiti druga, moguća rešenja. U procenama agresorovih mogućnosti treba uvek polaziti od toga da će on težiti i tražiti »odlučujuće bojeve i operacije«, pa će uvek svoje glavne snage maksimalno podržavati svim raspoloživim sredstvima.

Iznenađenje angažovanjem specijalnih snaga

Specijalne snage biće uvek angažovane u obezbeđenju borbenih dejstava operativnog vazdušnog desanta. One za potrebe vazdušnog desanta izvršavaju različite zadatke, a prvenstveno izviđanje, diverzantsko-teroristička dejstva, političko-propagandne aktivnosti i dr. Te snage, u pogledu brojnosti, raznovrsnosti i mogućnosti toliko su narasle (razvile se) da se teško mogu predviđati svi zadaci koje će izvršavati. Ovde će se istaći samo neke mogućnosti njihove upotrebe.

Izviđanje je jedan od osnovnih zadataka specijalnih snaga. Pored prikupljanja podataka, one vrše prepade, napade i druga borbena dejstva na objekte i ličnosti. Način dejstva ovih snaga može biti različit. Mogu se na vazdušnodesantnu prostoriju spustiti ranije, ili prebaciti nekim drugim načinom, sa zadatkom da određeno vreme dostavljaju potrebne podatke i izvode neke druge aktivnosti. Na taj način te snage smanjuju potrebu za dosadašnjim načinom izviđanja, te mogu obmanuti i iznenaditi branioca o mestu i vremenu angažovanja (upotrebi) glavnih snaga vazdušnog desanta. Pored toga, iznenađenje se može postići i masovnošću upotrebe tih snaga na vazdušnodesantnoj prostoriji i oko nje.

Za *diverzantsko-terorističke aktivnosti* u nekim armijama postoje formirane, opremljene i osposobljene raznovrsne snage. One imaju najmodernija sredstva za izviđanje, diverzije, rušenje, pre-

pade i napade na objekte i istaknute ličnosti. Jedan od zadataka tih snaga može biti »spoljna izolacija« bojišta, koja se postiže na taj način što bi ove snage, formirane u više grupa (različitog sastava i jačine) istovremeno vršile napad na komunikacije, posebno na značajne objekte na njima (mostove, prevoje, raskrsnice) i sprečavale (ili odložile za određeno vreme) dovođenje snaga određenih za izvođenje borbenih dejstava protiv spuštenog vazdušnog desanta. Tako se može uticati na stvaranje povoljnijih uslova za sređivanje vazdušnog desanta, zauzimanje osnovice i omogućavanje desantiranja novih snaga. Zatim, te snage mogu vršiti prepade i napade na komandna mesta, centre veze, vatrene položaje artiljerije, elemente pozadinskog i ostalog obozbeđenja. Vršanjem ubistava, rušenjem i paljenjem objekata značajnih za funkcionisanje političkog i privrednog sistema, one će nastojati da unesu nemir, paniku i dezorganizovanost i tako utiču na tok borbenih dejstava, posebno dok traju dejstva vazdušno-desantnih snaga.

Pri svemu tome treba imati u vidu i mogućnost angažovanja snaga unutrašnjeg neprijatelja na vazdušnodesantnoj prostoriji, i šire. Teško je proceniti koliko i kakve bi bile te snage, ali na njih, u određenoj situaciji, treba računati.

Političko-propagandne aktivnosti agresor će uvek preduzimati, kako prema oružanim snagama, tako i prema stanovništvu. Za to postoje i odgovarajuće snage koje bi nastojale da svojim dejstvima utiču na moral naših snaga i stanovništva i umanje im volju za borbenim otporom.

Sve ovo treba imati u vidu i preduzimati potrebne mere da se dejstva tih snaga onemoguće, spreče ili svedu na najmanju moguću meru. Među najvažnije aktivnosti naših snaga svakako treba smatrati potpuno obezbeđenje objekata i ličnosti, čvrsto držanje potčinjenih jedinica u stalnoj borbenoj gotovosti i jačanje moralno-političkog jedinstva.

*

Na osnovu prethodnih razmatranja može se zaključiti da će agresor uvek težiti da postigne iznenađenje pri upotrebi vazdušnih desanata. Radi toga će preduzimati razne mere, radnje i postupke kako bi njihovi efekti bili što veći. Pri tome će preduzimati mere dezinformisanja i obmane, vršiće demonstrativna dejstva i druge mere ratnog lukavstva. U okviru desantnih snaga upotrebljavaće naj-savremenija sredstva ratne tehnike, a takođe i za njihovu podršku.

Upotrebom specijalnih snaga i brzinom dejstva vazdušnodesantnih snaga i jedinica kopnene vojske težiće da snagama za protivdesantnu borbu nanese što veće gubitke.

Navedene mogućnosti agresora za postizanje iznenađenja ne treba posmatrati samo po navedenim elementima. U svakoj konkretnoj situaciji agresor će tražiti nova rešenja, pronalaziti načine i metode sopstvenog dejstva radi što bržeg ostvarivanja postavljenog cilja, uz najmanje sopstvenih gubitaka. U određenoj situaciji neki od navedenih elemenata biće odlučujući, a u drugoj situaciji neki novi. Sve te elemente i mogućnosti treba posmatrati u njihovoj međusobnoj povezanosti, a u skladu sa konkretnom operativno-strategijskom situacijom i uslovima u kojima se priprema i izvodi vazdušni desant.

Stoga je nužno neprekidno izučavanje novina u doktrini upotrebe vazdušnih desanata, a putem obuke jedinica, komandi i starešina treba obezbediti da se efekti eventualnog iznenađenja pri upotrebi vazdušnog desanta svedu na najmanju moguću meru.